

Kriminel karriere og tilbagefald til ny kriminalitet blandt psykisk syge lovovertrædere

1. Materiale

Undersøgelsen er baseret på alle de personer, der i perioden 1.1.1996 til 30.6.2000 fik ophævet en foranstaltningsdom. Undersøgelsen omfatter alene dem, der er idømt en foranstaltningsdom efter straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt., altså de psykisk syge. Oplysningerne stammer fra Kriminalregisteret og er bearbejdet af Justitsministeriets Forskningsenhed.

Undersøgelsesmaterialet omfatter i alt 605 personer. Såfremt en person har mere end én ophævet foranstaltningsdom inden for ovennævnte periode, indgår personen kun med den første ophævede dom i materialet.

Undersøgelsesmaterialet er modtaget fra Kriminalregisteret i juli 2003. De personer, der er døde inden ca. to år før indhentning af data, er slettet i Kriminalregisteret. Det samme gælder personer, der er fyldt 80 år, og som ikke har aktuelle sager i Kriminalregisteret. Disse personer vil derfor ikke være omfattet af undersøgelsen. Det er estimeret, at den oprindelige population har været 5-7 pct. større end den, denne undersøgelse er baseret på.¹

2. Nærmere om populationen

2.1 Alder og køn

Hovedparten – 85 pct. – af de dømte er mænd. Andelen af kvinder er, sammenlignet med den andel der idømmes ubetingede frihedsstraffe for straffelovsovertrædelser, forholdsvis stor. I begyndelsen af 1990'erne, hvor en væsentlig del af foranstaltningsdommene i dette materiale blev idømt, var andelen af kvinder blandt dem, der blev idømt en ubetinget frihedsstraf, på 5-6 pct. Andelen blandt de foranstaltningsdømte er således omkring 3 gange så stor.

---

¹ Se afsnit om udviklingen i kriminalitet, hvor baggrunden for denne estimering omtales.

Tabel 1. Personer med foranstaltningsdomme fordelt efter køn og alder på domstidspunktet.

	Kvinder		Mænd		I alt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
15-19 år	3	3,4	12	2,3	15	2,5
20-24 år	15	16,9	81	15,7	96	15,9
25-29 år	9	10,1	118	22,9	127	21,0
30-39 år	24	27,0	194	37,6	218	36,0
40-49 år	23	25,8	79	15,3	102	16,9
50 år og derover	15	16,9	32	6,2	47	7,8
I alt	89	100	516	100	605	100

Der er meget få helt unge blandt de foranstaltningsdømte, jf. tabel 1. Blandt de dømte dominerer aldersgrupperne 25 til 39 år, som udgør nærvædet 60 pct. af alle dømte. Den ældste af de dømte var 71 år på domstidspunktet, og i alt var 12 personer 60 år eller mere, da de blev idømt foranstaltningsdommen. På grund af ovennævnte sletninger i Kriminalregisteret er det dog givet, at de ældre aldersklasser er underrepræsenterede i undersøgelsesmateriale. I øvrigt ses af tabel 1, at aldersspredningen for kvinder er større end den for mænd.

Til sammenligning kan nævnes, at blandt dem, der idømmes ubetingede frihedsstraffe, dominerer aldersgruppen 20-29 år, og at omkring en tiendedel af de dømte er under 20 år. Til gengæld er der meget få over 50 år.

2.2 Kriminalitetens art

De lovovertrædelser, der ligger bag foranstaltningsdommene, er først og fremmest volds- og ejendomsforbrydelser, jf. tabel 2.

Tabel 2. Domme fordelt efter kriminalitetens art.

	Antal	Procent
Seksuualforbrydelser	25	4,1
<i>Heraf: Voldtægt</i>	9	1,5
<i>Blufærdighedskrænkelser</i>	11	1,8
Voldsforbrydelser	259	42,8
<i>Heraf: Vold mod off. myndighed</i>	60	9,9
<i>Simpel vold (§ 244)</i>	83	13,7
<i>Alvorlig og særlig alv. vold (§§ 245-246)</i>	49	8,1
<i>Manddrab og forsøg herpå</i>	17	2,8
Ejendomsforbrydelser	277	45,8
<i>Heraf: Tyveri inkl. indbrud</i>	75	12,4
<i>Røveri</i>	61	10,1
<i>Brandstiftelse</i>	85	14,0
Andre straffelovsovertrædelser	38	6,3
<i>Heraf: Narkotikaforbrydelser</i>	8	1,3
Andre lovovertrædelser	6	1,0
I alt	605	100

Knap 46 pct. af lovovertrædelserne er ejendomsforbrydelser, og knap 43 pct. er voldsforbrydelser. Næsten en tredjedel af ejendomsforbrydelserne er brandstiftelser, mens en nogenlunde tilsvarende andel af voldsforbrydelserne er simpel vold (§ 244). Seksualforbrydelser forekommer forholdsvis sjældent (godt 4 pct. af samtlige). Tilsvarende gælder for narkotikaforbrydelser. Sammenlagt angår 40 pct. af dommene alvorlig personfarlig kriminalitet, forstået som seksualforbrydelser (med undtagelse af blufærdighedskrænkelser og andre, mindre alvorlige seksualforbrydelser), alvorlig og særlig alvorlig vold, manddrab og forsøg herpå, røveri og brandstiftelse.

Ved sammenligning med personer, der er idømt ubetingede frihedsstraffe, er der især forskel med hensyn til andelen, der dømmes for alvorlig personfarlig kriminalitet. Denne andel er mere end dobbelt så stor blandt dem, der idømmes foranstaltningsdomme.

2.3 Foranstaltningens art

Størstedelen af dommene lyder på behandling med mulighed for indlæggelse, jf. tabel 3. Dertil kommer godt en fjerdedel af dommene, som giver mulighed for indlæggelse. Sammenlagt indebærer 86 pct. af dommene dermed mulighed for indlæggelse. Kun godt hver tyvende dom er til ambulantly behandling, mens knap 8 pct. er anbringelsesdomme, heraf nogle få med anbringelse i sikret afdeling.

Tabel 3. Domme fordelt efter foranstaltningens art.

	Antal	Procent
Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for indlæggelse	38	6,3
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	175	28,9
Behandling med mulighed for indlæggelse	345	57,0
Dømte til anbringelse i hospital	44	7,3
Dømt til anbringelse i sikret afdeling	3	0,5
I alt	605	100

2.4 Foranstaltningens varighed

Med hensyn til foranstaltningens varighed varierer denne fra godt 4 måneder til knap 23 år. Den korteste dom ophæves dog i forbindelse med, at personen idømmes en ny foranstaltningsdom. I gennemsnit har dommene varet ca. 5½ år.

Tabel 4. Domme fordelt efter foranstaltnings varighed.

	Antal	Procent
Til og med 3 år	188	31,1
> 3 til 5 år	146	24,1
> 5 til 10 år	194	32,1
Over 10 år	77	12,7
I alt	605	100

Som det ses af tabel 4, varer knap en tredjedel af dommene højest 3 år, men knap en fjerdedel er på over 3 år og indtil 5 år. I ca. hvert tredje tilfælde har foranstaltningen varet i 5-10 år, og ca. hver ottende foranstaltning har varet over 10 år.

Tabel 5 viser, at der er en klar sammenhæng mellem foranstaltningens art og dens længde. Hovedparten af de domme, der ikke giver mulighed for indlæggelse, varer maksimalt 3 år, mens hovedparten af anbringelsesdommene varer over 10 år.

Tabel 5. Foranstaltningsdomme fordelt efter varighed og art. I procent.

	Indtil 3 år	>3 til 5 år	>5 til 10 år	Over 10 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for indlæggelse	55,3	21,1	21,1	2,6	100
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	40,6	26,3	29,7	3,4	100
Behandling med mulighed for indlæggelse	27,5	25,8	33,3	13,3	100
Dømte til anbringelse i hospital	2,3	6,8	40,9	50,0	100
Dømt til anbringelse i sikret afdeling	-	-	33,3	66,7	100
I alt (procent)	31,1	24,1	32,1	12,7	100
<i>I alt (N)</i>	<i>188</i>	<i>146</i>	<i>194</i>	<i>77</i>	<i>605</i>

Der er tilsvarende en sammenhæng mellem foranstaltningens varighed og kriminalitetens art. Manddrab er således den forbrydelse med den længste gennemsnitlige varighed af foranstaltningen (godt 11 år). Varigheden af foranstaltninger for de ovennævnte former for alvorligere lovovertrædelser er i gennemsnit på 6½ år mod 4½ år for øvrige lovovertrædelser.

3. Straffe inden første foranstaltningsdom

Lige knap halvdelen af de dømte er straffet inden, de (første gang) fik en foranstaltningsdom. Tidligere afgørelser omfatter bøder, tiltalefrafald, betingede og ubetingede frihedsstraffe.

Tabel 6. Alder på tidspunktet for kriminel debut.

	Alle dømte		Tidligere straffede		Tidligere ustraffede	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
15-19 år	122	20,2	105	34,0	17	5,7
20-24 år	147	24,3	90	29,1	57	19,3
25-29 år	117	19,3	56	18,1	61	20,6
30-39 år	129	21,3	37	12,0	92	31,1
40-49 år	62	10,2	16	5,2	46	15,5
50 år og derover	28	4,6	5	1,6	23	7,8
I alt	605	100	309	100	296	100

Af de første søjler i tabel 6 fremgår alderen på debuttidspunktet for alle de dømte. Heraf ses, at hovedparten har en debutalder på over 24 år, hvilken er en forholdsvis høj debutalder (gennemsnit: 29 år). Det beror dog primært på de tidligere ustraffede, da de i de fleste tilfælde har været 30 år eller ældre, da de idømtes den første foranstaltningsdom (gennemsnit på 33 år), jf. de sidste søjler i tabellen. Personer, der – første gang de straffes – idømmes en foranstaltningsdom, har således en forholdsvis sen kriminel karriere. De, der er straffet inden foranstaltningsdommen, har en noget lavere debutalder, idet en tredjedel af dem var under 20 år, da de debuterede, og kun knap en femtedel af dem gjorde det efter det fyldte 30. år (gennemsnit på 25 år).

Tabel 7. Arten af første strafferetlige afgørelse.

	Antal	Procent
Ubetinget dom	95	15,7
Betinget dom	173	28,6
Tiltalefrafald	3	0,5
Bøde	38	6,3
Foranstaltningsdom	296	48,9
I alt	605	100

Arten af første dom – for dem der ikke første gang idømmes en foranstaltningsdom – er i de fleste tilfælde en betinget eller en ubetinget frihedsstraf, jf. tabel 7. Men kunne have forventet, at flere ville have fået en bøde, idet det er den mest udbredte strafform. Sanktionsfordelingen tyder dermed på, at arten af debutkriminalitet har været forholdsvis alvorlig, jf. også tabel 8.

Tabel 8. Arten af debutkriminalitet.

	Antal	Procent
Seksuallforbrydelser	14	2,3
<i>Heraf: Voldtægt</i>	6	1,0
<i>Blufærdighedskrænkelser</i>	4	0,7
Voldsforbrydelser	189	31,3
<i>Heraf: Vold mod off. myndighed</i>	43	7,1
<i>Simpel vold (§ 244)</i>	58	9,6
<i>Alvorlig og særlig alv. vold (§§ 245-246)</i>	38	6,3
<i>Manddrab og forsøg herpå</i>	28	4,6
Ejendomsforbrydelser	321	53,1
<i>Heraf: Tyveri inkl. indbrud</i>	83	13,7
<i>Røveri</i>	42	7,0
<i>Brandstiftelse</i>	59	9,8
Andre straffelovsovertrædelser	25	4,1
<i>Heraf: Narkotikaforbrydelser</i>	3	0,5
Andre lovovertrædelser	55	9,1
I alt	604*	100

* I et enkelt tilfælde mangler oplysninger om kriminalitetens art.

Langt de fleste debuterer med straffelovsovertrædelser, hvoraf en tredjedel er enten seksual- eller voldsforbrydelser. 29 pct. af lovovertrædelserne må betegnes som alvorlige og personfarlige, jf. ovenstående afgrænsning.

Det kan videre nævnes, at mere end en tredjedel af dem, der tidligere er straffet, kun har én tidligere afgørelse, mens godt en femtedel har to. Godt hver sjette har dog har mere end fem tidligere afgørelser. Den person, der har flest forstraffe, har i alt 25. Sammenlagt har de 309 personer med tidligere straffe 1012 tidligere strafferetlige afgørelser, altså mere end tre i gennemsnit. Godt halvdelen af disse afgørelser er ubetingede domme, mens godt en tredjedel er betingede. Også det vidner om, at den kriminalitet, de psykisk syge lovovertrædere har begået inden første foranstaltningsdom, gennemgående er af alvorligere art.

4. Straffe under foranstaltningsdommen

Begår de dømte kriminalitet, mens de er underkastet en foranstaltning, kan de, hvis forholdet er af mindre alvorlig art, idømmes en bøde, eller de kan de få et tiltalefrafald under henvisning til, at de allerede er underkastet en foranstaltning. Knap en femtedel – 115 af de 605 dømte – er idømt en eller flere bøder under foranstaltningen, og ligeledes knap en femtedel (111 personer) har fået et eller flere tiltalefrafald. Sammenlagt har 20 pct. – 177 personer – fået bøde og/eller tiltalefrafald under foranstaltningen.

Tabel 9. Antallet af strafferetlige afgørelser under foranstaltningen.

	Antal	Procent
Ingen afgørelse	428	70,7
1 afgørelse	93	15,4
2 afgørelser	28	4,6
3 til 5 afgørelser	39	6,4
6 til 10 afgørelser	14	2,3
Mere end 10 afgørelser	3	0,5
I alt	605	100

Enkelte har fået ganske mange bøder under foranstaltningen – op til 16 – og tilsvarende har enkelte fået mange tiltalefrafald (maksimalt 10). Tabel 9 viser, at godt halvdelen af dem, der har fået en strafferetlig afgørelse under foranstaltningen, kun har fået én, mens hver tiende har fået mere end 5.

Tabel 10. Arten af (første) recidivkriminalitet under foranstaltningsdommen.

	Antal	Procent
Seksualforbrydelser	3	1,7
Voldsforbrydelser	21	11,9
Ejendomsforbrydelser	99	55,9
Andre straffelovsovertrædelser	6	3,4
Andre lovovertrædelser	48	27,1
I alt	177	100

Den kriminalitet, der begås under foranstaltningsdommen, og som ikke fører til en ny foranstaltningsdom, er – jf. tabel 10 – af mindre alvorlig karakter end den kriminalitet, der har ført til foranstaltningsdommen. Alene syv procent af kriminaliteten er af alvorlig personfarlig art.

5. Frihedsstraffe mellem foranstaltningsdomme

Hvis en person, der tidligere er idømt en foranstaltningsdom, senere idømmes en frihedsstraf, kan det muligvis tages som udtryk for, at vedkommende er blevet så rask, at en foranstaltningsdom ikke længere anses for at være nødvendig eller adækvat. Såfremt en frihedsstraf derimod falder mellem to foranstaltningsstraffe, kan det indikere, at retssystemet ikke i tilstrækkelig grad har været opmærksomt på, at vedkommende er psykisk syg.

I så henseende viser undersøgelsen, at ud af de i alt 605 personer i undersøgelsen har 181 fået mere end én foranstaltningsdom. Af disse 181 personer er 23 – eller ca. hver ottende – idømt en betinget eller ubetinget dom ind imellem foranstaltningsdommene. For 14 af de 23 er der tale om en ubetinget dom.

6. Recidiv

Ved recidiv forstås tilbagefald til ny kriminalitet. Almindeligvis måles recidiv over en periode af 2 år efter dom, hvis der er tale om en ikke frihedsberøvende sanktion, og ellers efter løsladelse efter afsoning af en fængselsstraf. Kriterierne for recidiv varierer. I denne undersøgelse anvendes forskellige kriterier også med henblik på at kunne sammenligne recidivprocenten med den, der findes for andre dømt.

Foranstaltningsdomme kan hverken sammenlignes med frihedsberøvende sanktioner eller med ikke frihedsberøvende. Som det er fremgået, dømmes langt de fleste til behandling med mulighed for indlæggelse. I hvilket omfang denne mulighed benyttes, eller hvor længe personen er indlagt, vides ikke. Det er derfor heller ikke muligt at starte recidivmålingen præcis på det tidspunkt, hvor personen 'løslades' og dermed ikke længere er inkapaciteret. Derfor gennemføres en recidivmåling med både domstidspunktet og tidspunktet for dommens ophævelse som udgangspunkt.

6.1 Recidiv i løbet af 2 år efter domfældelse

Med hensyn til forstenævnte – recidiv i løbet af de to første år efter domstidspunktet – viser undersøgelsen, at knap hver femte (112 personer/19 pct.) får en ny sanktion i løbet af dette tidsrum. De nye sanktioner er i langt de fleste tilfælde givet under foranstaltningen. Af de i alt 215 sanktioner,

disse 112 personer har fået i løbet af 2 år efter idømmelse af foranstaltningen, er fire femtedele (172) af sanktionerne idømt/ikendt under foranstaltningen, mens de resterende er idømt/ikendt efter, foranstaltningen er ophævet.

Tabel 11. Arten af nye strafferetlige afgørelser inden for 2 år efter domfældelse.

	Antal	Procent
Ubetingede domme	11	5,1
Betingede domme	3	1,4
Foranstaltningsdomme	24	11,2
Bøder	81	37,7
Tiltalefrafald	96	44,7
I alt	215	100

Det betyder, at langt de fleste af de strafferetlige afgørelser, der falder inden for 2 år efter idømmelsen af foranstaltningsdommen, er tiltalefrafald og bøder, jf. tabel 11. Tabellen indikerer dog også, at den nye kriminalitet undertiden medfører, at den tidligere foranstaltningsdom ophæves, og at en ny foranstaltningsdom idømmes.

Tabel 12. Arten af første nye lovovertrædelse inden for 2 år efter domfældelse.

	Antal	Procent
Seksualforbrydelser	1	0,9
Voldsforbrydelser	16	14,3
Ejendomsforbrydelser	70	62,5
Andre straffelovsovertrædelser	7	6,3
Andre lovovertrædelser	18	16,1
I alt	112	100

Hovedparten af de lovovertrædelser, recidivisterne første gang begår efter idømmelse af foranstaltningsdommen, er ejendomsforbrydelser, herunder først og fremmest formueforbrydelser. Sammenlignet med andelen, der idømtes en foranstaltningsdom for voldsforbrydelser, er andelen, der recidiverer til en voldsforbrydelse, ganske ringe. Kun godt 2 pct. af de forbrydelser, der er omfattet af tabel 12, kan karakteriseres som alvorlig personfarlig kriminalitet.

Med hensyn til recidivhastigheden får godt en fjerdedel af dem, der recidiverer, en ny sanktion inden for ½ år efter idømmelsen af foranstaltningsdommen, mens det for yderligere en tredjedel går op til et år. Størstedelen af dem, der recidiverer i løbet af 2 år efter idømmelsen af foranstaltningsdommen, recidiverer altså ganske hurtigt, hvilket svarer til den almene tendens for recidiv.

Der er en meget tydelig sammenhæng mellem foranstaltningens varighed og recidiv, idet recidivprocenten er klart faldende med stigende varighed: fra 51 pct. for dem, hvis foranstaltning har varet op til 2 år, over 23 og 10 pct. for dem, hvis foranstaltning har varet henholdsvis 2 til 4 år og 4 til 6 år, til 1 pct. for dem, der har været underkastet en foranstaltning i mere end 6 år. Dette hænger dog

givet sammen med, at de dømte – og herunder især dem med langvarige foranstaltninger – i et vist omfang er inkapaciterede gennem anbringelser og indlæggelser. Det bekræftes af, at sammenhængen mellem foranstaltningens varighed og recidiv ikke er så tydelig, når der ses på recidiv efter foranstaltningens ophør, jf. nedenstående.

6.2 Recidiv i løbet af 2 år efter ophævelse af foranstaltning

For så vidt angår recidiv efter ophævelse af dommen, viser undersøgelsen, at 163 – eller 27 pct. – recidiverer inden for 2 år efter ophævelsen af dommen.

Tabel 13. Arten af nye strafferetlige afgørelser inden for 2 år efter domfældelse.

	Antal	Procent
Ubetingede domme	24	7,2
Betingede domme	12	3,6
Foranstaltningsdomme	76	22,7
Bøder	128	38,2
Tiltalefrafald	95	28,4
I alt	335	100

Sammenlagt når de 123 recidivister at få 335 nye sanktioner i løbet af de to første år efter ophævelsen af foranstaltningsdommen. Fordelingen af sanktioner fremgår af tabel 13. Bøder og tiltalefrafald dominerer også efter ophævelse af dommen, hvilket kan skyldes, at mere end halvdelen af recidivisterne atter idømmes en foranstaltningsdom. I hvert fald nogle af bøderne og tiltalefrafaldene vil således være idømt/ikendt under en ny, igangværende foranstaltningsdom. Det ses videre af tabel 13, at kun få af de nye domme er frihedsstraffe.

Med hensyn til arten af de lovovertrædelser, recidivister begår (ved første recidiv), angår omkring en fjerdedel andre former for lovovertrædelser end straffelovsovertrædelser, jf. tabel 14. 16 pct. af kriminaliteten kan betegnes som alvorlig og personfarlig, hvilket er en noget mindre andel end den, der lå bag idømmelsen af foranstaltningsdommen.

Tabel 14. Arten af første nye lovovertrædelse inden for 2 år efter domfældelse.

	Antal	Procent
Seksualforbrydelser	4	2,5
Voldsforbrydelser	31	19,0
Ejendomsforbrydelser	78	47,9
Andre straffelovsovertrædelser	10	6,1
Andre lovovertrædelser	40	24,5
I alt	163	100

Med hensyn til recidivhastighed viser undersøgelsen, at ca. hver ottende af recidivisterne er idømt en ny sanktion samme dag, som foranstaltningsdommen er ophævet. I lang de fleste af disse tilfælde

idømmes en ny foranstaltningsdom. Sammenlagt får mere end to tredjedele af recidivisterne en ny sanktion i løbet af det første år efter ophævelsen af foranstaltningsdommen.

For så vidt angår sammenhængen mellem foranstaltningens varighed og recidiv ses, at recidivprocenten er på samme niveau for dem, der har været underkastet en foranstaltning på op til 2 år og dem, der har været det i 4 til 6 år: henholdsvis 31 og 29 pct. Recidivprocenten er lidt lavere for dem, der har været underkastet en foranstaltning i 2 til 4 år – 22 pct. – og lavest for dem, der har været det i mere end 6 år: 20 pct. Sidstnævnte må antages at skyldes, at de dømte har en ganske høj alder ved foranstaltningens ophævelse. De nævnte forskelle er desuden ikke statistisk sikre.

6.3 Recidiv i forhold til kriminalitetens art

Det kan være af særskilt interesse at se på, hvordan det går de personer, der har begået alvorlig personfarlig kriminalitet. Er det en gruppe, der i særligt hyppigt recidiverer? Og – i tilfælde af recidiv – er det da særligt hyppigt tilbagefald til nye personfarlige lovovertrædelser?

Hvis der først ses på recidiv i løbet af 2 år efter foranstaltningsdommens idømmelse, viser det sig, at mens 13 pct. af dem, der har begået alvorlig personfarlig kriminalitet, recidiverer, gælder det for 22 pct. af de øvrige dømte. Der er altså klart færre af dem, der har begået alvorlig personfarlig kriminalitet, end af de øvrige, som falder tilbage til ny kriminalitet.² Det skal tilføjes, at dette ikke kan forklares med forskel i alder, idet personer, der har begået alvorlig personfarlig kriminalitet gennemgående er lidt yngre end de øvrige dømte og dermed – som udgangspunkt – i større risiko for at recidivere.³

Af de personer, der recidiverer, er det en fjerdedel af dem, der tidligere har begået alvorlig personfarlig kriminalitet, der igen begår denne form for kriminalitet, mens kun godt hver trettende af de øvrige.⁴

For så vidt angår recidiv efter ophævelse af dommen, viser undersøgelsen, at 24 pct. af de, der har begået alvorlig personfarlig kriminalitet, recidiverer mod 29 pct. af de øvrige. Forskellen er ikke statistisk signifikant.

Med hensyn til arten af ny kriminalitet er det godt en tredjedel (37 pct.) af dem, der er dømt for alvorlig personfarlig kriminalitet, der recidiverer til samme form for kriminalitet, mens godt en tiendedel af de øvrige recidiverer til denne form for kriminalitet.

---

² Forskellen er statistisk signifikant ($p < 0,005$).

³ Det er undersøgt, om forskellen kan forklares med, at de, der er dømt for alvorlig personfarlig kriminalitet, hyppigere dømmes til anbringelse og dermed hyppigere er inkapaciteret. Når der i analysen bortses fra personer, der er dømt til anbringelse, er der imidlertid stadig en stor og statistisk signifikant forskel mellem recidivet i de to grupper, idet analysen viser, at henholdsvis 11 og 22 pct. recidiverer.

⁴ Her er alene set på arten af første recidivkriminalitet.

Samlet set tyder undersøgelsen således på, at personer, der har begået alvorlig personfarlig kriminalitet, er lidt mindre tilbøjelige end de øvrige til at recidivere. Til gengæld er den kriminalitet, de begår i tilfælde af recidiv, hyppigere af alvorligere art.

6.4 Sammenligning med andre dømte

I de recidivundersøgelser, Kriminalforsorgen gennemfører, undersøges alene recidiv til højere straf end bøde. Dvs. recidiv, der medfører en ny behandlingsdom eller en betinget eller ubetinget dom. Ved anvendelse af samme kriterium viser denne undersøgelse, at 87 personer – eller 14 pct. – recidiverer. Til sammenligning kan nævnes, at Kriminalforsorgens seneste recidivundersøgelse viser, at 39 pct. recidiverer til en højere straf end bøde inden for 2 år efter løsladelse fra en fængselsstraf.⁵

Ved denne sammenligning bør det tages i betragtning, at de, der er idømt en foranstaltningsdom, gennemgående er noget ældre end andre dømte, jf. det tidligere, og at der er relativt mange kvinder blandt de foranstaltningsdømte. Ældre lovovertrædere og kvindelige lovovertrædere har en forholdsvis ringe recidivsandsynlighed.

Når der tages hensyn til forskelle i alders- og kønsfordeling, mindsker forskellen mellem ovennævnte recidivprocenter da også, idet det kan beregnes, at såfremt de foranstaltningsdømtes alders- og kønsfordeling svarer til den, løsladte fra Kriminalforsorgen har, måtte man forvente, at de ville have en recidivprocent på 23 pct. Denne er dog stadig markant mindre end den recidivprocent, de fængselsstraffede har.⁶ Her skal videre tages i betragtning, at en del af de løsladte, der indgår i Kriminalforsorgens recidivstatistik, er dømt for færdselslovsovertrædelser. Antagelig drejer det sig om 10-20 pct. af de løsladte.⁷ Af de foranstaltningsdømte udgør denne gruppe mindre end én procent. Da færdselslovsovertrædere generelt har en noget lavere recidivprocent end straffelovsovertrædere, måtte man derfor som udgangspunkt forvente, at foranstaltningsdømte ville have en højere recidivprocent end dem der løslades fra fængslerne.

På den anden side er der givetvis også nogle af de foranstaltningsdømte, som ville være blevet idømt en betinget fængselsstraf, såfremt de ikke havde været syge. Dette forhold trækker i modsat retning, idet betinget dømte har en lavere recidivprocent end dem, der har afsonet en straf. En sammenligning mellem de betinget dømtes og de foranstaltningsdømtes recidivprocent viser – efter hensyntagen til forskelle i køns- og alderssammensætning – at de to grupper har nogenlunde samme recidivprocent: 24 versus 23 pct.⁸

---

⁵ Opgørelsen angår løsladte i 2002.

⁶ Forskellen er stærkt statistisk signifikant ($p < 0.0001$).

⁷ Vurderet på baggrund af informationer i Danmarks Statistiks Kriminalstatistik 2002. Oplysninger om kriminalitetens art forefindes således ikke i Kriminalforsorgens data om recidiv.

⁸ Sidstnævnte tal er det estimerede tal for de foranstaltningsdømte. Der er sammenlignet med dem, der fik en betinget dom i 1998, dels fordi det er samme år, som en stor del af de foranstaltningsdømte i denne undersøgelse fik deres dom

I betragtning af, at det antagelig kun ville være en ganske lille del af de foranstaltningsdømte, der ville være blevet idømt en betinget dom, såfremt de ikke var syge, kan det konkluderes, at undersøgelsen tyder på, at foranstaltningsdømte sjældnere end andre dømte recidiverer. Dette skal sikkert blandt andet forklares med, at de psykisk syge lovovertrædere er mindre kriminelt belastede end dem, der har afsonet en fængselsstraf. Således har 42 pct. af de dømte aldrig tidligere været straffet, mens det gælder mindre end 20 pct. af dem, der er idømt en ubetinget fængselsstraf.⁹

Det skal i øvrigt bemærkes, at ved brug af ovennævnte recidivkriterium viser undersøgelsen en statistisk signifikant sammenhæng mellem foranstaltningens varighed og recidiv, idet recidivprocenten er på 20 for dem med korte foranstaltninger, 10 for dem med 2-4-årige foranstaltninger, 16 pct. for dem med foranstaltninger, der har været i 4 til 6 år, og 5 pct. for dem med foranstaltninger på over 6 år. Sammenhængen er således ikke entydig og ej heller længere statistisk signifikant, når de med foranstaltninger på over 6 år udelukkes af analysen. Som tidligere nævnt kan variationen i recidivprocenten bl.a. skyldes aldersforskelle i de sammenlignede grupper. Der kan derfor ikke på denne baggrund drages sikre konklusioner om effekten af henholdsvis kortvarige og langvarige foranstaltninger.

7. Nærmere om de dømte kvinder

Det kan være af særskilt interesse at se på, i hvilket omfang og på hvilken måde de kvindelige foranstaltningsdømte afviger fra de mandlige. Følgende viser sig:

De dømte kvinder er gennemgående noget ældre end mændene, idet kvinder i gennemsnit var 38 år, da de idømtes foranstaltningsdommen, mens mændene var knap 34 år. Dette svarer til det almene mønster blandt lovovertrædere, idet der generelt især er forholdsvis få kvinder blandt de yngre lovovertrædere.

Også med hensyn til debutalder er der en tydelig forskel mellem mænd og kvinder. Den gennemsnitlige debutalder for kvinderne er 33 år mod 26 år for mændene.

Der er – som forventet – klare forskelle mellem den kriminalitet, kvinderne og mændene er dømt for. Måske mindre forventet ses, at kvinderne i betydeligt større udstrækning end mændene er dømt for alvorligere personfarlig kriminalitet: Det gælder 56 pct. af kvinderne mod 38 pct. af mændene.

---

ophævet, og dels fordi betinget dømte i de senere år omfatter en meget stor del færdselslovovertrædere, hvilket gør sammenligning med senere årgange problematisk. Oplysninger om de betinget dømtes alders- og kønsfordeling stammer fra Danmarks Statistiks Kriminalstatistik 1998.

⁹ Se Britta Kyvsgaard: *Og fængslet ta'r de sidste. Om kriminalitet, straf og levevilkår*. København: Dansk Jurist- og Økonomforbunds forlag, 1989. De data, der ligger til grund for denne rapport, er af ældre dato, men der er dog næppe grund til at antage, at de, der i dag idømmes ubetingede fængselsstraffe, sjældnere er tidligere straffede.

Denne forskel beror først og fremmest på, at en betydeligt større andel af kvinderne end af mændene er dømt for brandstiftelse: Hele 30 pct. af de kvindelige lovovertrædere er dømt for brandstiftelse mod 11 pct. af mændene. Desuden er 11 pct. af kvinderne dømt for manddrab eller forsøg herpå mod 5 pct. af mændene. For så vidt angår vold mod privatperson (§§ 244-246), er andelen af mænd, der er dømt herfor, klart større end andelen af kvinder – henholdsvis 23 og 13 pct. – men denne forskel er dog betydeligt mindre, end den er for andre strafferetlige afgørelser. Desuden er det en større andel af kvinderne end af mændene, der er dømt for vold mod tjenestemand: henholdsvis 13 og 9 pct.

Med hensyn til foranstaltningens art er der ingen særlige forskelle mellem mænd og kvinder. I gennemsnit varer dog mændenes foranstaltning $\frac{1}{2}$ år længere end kvindernes.

Som forventet, er det en betydeligt mindre andel af kvinderne end af mændene, der er tidligere straffet: 28 pct. af kvinderne mod 63 pct. af mændene. Ligeledes er der, som forventet, en meget lavere recidivprocent blandt kvinderne end blandt mændene: I løbet af 2 år efter foranstaltningens ophævelse er det 12 pct. af kvinderne, der recidiverer, mod 29 pct. af mændene.

8. Sammenfatning

Undersøgelsen af de personer, der i perioden 1.1.1996 til 30.6.2000 fik ophævet deres foranstaltningssdom viser

- at langt de fleste dømmes til tilsyn eller behandling med mulighed for indlæggelse
- at foranstaltningen i gennemsnit varer $5\frac{1}{2}$ år
- at forholdsvis mange er dømt for alvorlig personfarlig kriminalitet
- at forholdsvis mange er kvinder
- at de dømte er relativt gamle
- at de har en sen kriminel debut
- at ganske mange ikke tidligere er straffet
- at hver femte begår kriminalitet, mens de er underkastet en foranstaltning, men at denne kriminalitet typisk er af mindre alvorlig karakter
- at man i retssystemet antagelig ikke altid er opmærksomme på, at den sigtede er psykisk syg, idet nogle idømmes en frihedsstraf ind imellem to foranstaltningssdomme
- at godt hver fjerde recidiverer i løbet af 2 år efter foranstaltningens ophør
- at en betydeligt mindre del af recidivkriminaliteten end af den kriminalitet, der førte til foranstaltningssdommen, er af alvorlig personfarlig art
- at især de, der er dømt for alvorlig personfarlig kriminalitet, forholdsvis sjældent recidiverer

- at foranstaltningdømte generelt set recidiverer mindre end andre, sammenlignelige dømte, og at det antagelig blandt andet beror på, at de psykisk syge lovovertrædere relativt set har en forholdsvis ringe kriminel belastning.

Vurderet ud fra den kriminologiske viden om kriminelle karrierer ville man, på baggrund af den ovenomtalte karriereprofil, forvente, at det ville være en relativt lille andel af de psykisk syge, som begår kriminalitet. Der er således typisk en sammenhæng mellem prævalensen, den kriminelle belastning og recidiv, idet persongrupper med en høj prævalens også har en høj grad af kriminel belastning og hyppigt falder tilbage til ny kriminalitet. De psykisk syge lovovertrædere afviger tilsyneladende fra dette mønster, idet deres prævalens antages at være meget høj, mens den kriminelle belastning og recidiv – som sagt – er ringe.